

УДК 338.2

Ю. М. Сафонов,

докторант, Херсонський національний технічний університет

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ КОНЦЕПТІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОПИТУ ТЕКСТИЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ СИРОВИНІ**

**Анотація.** У статті розглядаються актуальні проблеми текстильної промисловості, визначається економічна оцінка сировинної бази в Україні та запропонована відповідна методика відродження.

**Ключові слова:** економічна обґрунтованість, сировинний комплекс, текстильна промисловість.

**Annotation.** The issues of the day of textile industry are examined In the article, the economic evaluation of source of raw materials is determined in Ukraine and corresponding methodology of revival is offered.

**Keywords:** economic validity, raw material complex, textile industry.

**Постановка проблеми.** В економічній літературі пропонуються різні методи визначення попиту продукції. Вони відрізняються різноманітністю теоретичних підходів, глибиною, кількістю необхідних для опрацювання вхідних даних, інструментами (економіко-математичні методи, методи прогнозування тощо). Запропоновані методи, без сумніву, можуть застосовуватися в різних галузях, сферах управління й для наукових чи практичних управлінських потреб.

На нашу думку, для попиту державного регулювання економіки практичним і порівняно нескладним методом визначення потреб споживачів у тій чи іншій продукції є нормативний метод. Враховуючи зазначене, потреби текстильної промисловості у сировині визначеного виду ( $P_c$ ) визначаються за формулою:

$$P_c = H_{c.t.} \times \text{Чс} \times (K_{p.v.} \times K_{p.z.}), \quad (1.1.)$$

де  $H_{c.t.}$  - норматив споживання товару (продукції, послуг) однією людиною за визначений період;

Чс - кількість споживачів товару;

$K_{p.v.}$  - коефіцієнт, що враховує ситуацію на внутрішньому споживчому ринку;

$K_{p.z.}$  - коефіцієнт, що враховує ситуацію на зовнішньому (міжнародному) ринку.

Норматив споживання товару ( $H_{c.t.}$ ) може бути затвердженим внутрішнім державним нормативним актом. Однак для абсолютної більшості товарів (робіт, послуг) у ринкових умовах господарювання він визначається на підставі аналізу фактичного споживання у попередні періоди у розрахунку на одного споживача.

Кількість споживачів товару ( $\text{Чс}$ ) визначається із врахуванням географічних меж ринку (регіон, країна, частина світового ринку чи весь світовий ринок).

Коефіцієнт ( $K_{p.v.}$ ) визначається експертним шляхом і визначає можливості розширення збуту товару у залежності від різноманітних чинників: тенденцій у ринковій ситуації, кон'юнктури, рівня задоволення попиту на товар у попередні періоди тощо.

Коефіцієнт ( $K_{p.z.}$ ) розраховується експертним шляхом у випадку виходу товаровиробника на зовнішній (міжнародний) ринок товару і враховує різноманітні чинники цього ринку. В умовах глобалізації економіки, експансії зарубіжних товаровиробників на внутрішній (місцевий) ринок місцеві товаровиробники враховують цей фактор як негативний ( $K_{p.z.} < 1$ ).

Норматив споживання товару визначається, як правило, за багатоступеневою схемою. Для предмета нашого дослідження такими можуть бути нормативні (послідовний ланцюг):

- споживання тканин на душу населення країни;
- споживання того чи іншого виду тканин на душу населення країни;
- витрати того чи іншого виду сировини на виробництво  $1\text{м}^2$  того чи
- іншого виду тканин і т.д.

У 1960 році споживання текстильних волокон усіх різновидів у світі становило 5,0 кг на душу населення. У 1995 році зростає до 7,7 кг. Це споживання розподілялося наступним чином (табл. 1.)

Споживання текстильних виробів у різних країнах залежить від прибутку на душу населення. З підвищенням доходів населення України до європейського рівня підвищиться і рівень споживання українцями текстильних виробів.

**Таблиця 1. Споживання текстильних волокон у світі  
(кг на душу населення)**

Азія	6,5 (Японія – 22,5; Китай – 6,6)
Північна Америка	27,5
Східна Європа	14,7
Західна Європа	18,1
Інший світ	2,9

Джерело: [17, с.335].

За орієнтир пропонується рівень споживання у країнах із середнім рівнем доходів: Португалія (4,9 кг/душу населення), Греція (4,5 кг/душу населення), Італія (6,3 кг/душу населення).

У більш розвинених країнах і споживання вище: Німеччина – 11,5 кг/душу, Фінляндії – 9,7 кг/душу, Франції – 9,7 кг/душу, Англії – 11,7 кг/душу, Швейцарії – 11,0 кг/душу [542, с.334].

Спрямованість України на входження до європейської економічної спільноти, орієнтація на досягнення відповідного рівня життя населення слугує й обґрунтуванням очікуваного рівня споживання текстильних матеріалів на душу населення. Необхідно враховувати прогнози світових потреб у текстильних матеріалах, динаміку та інші показники їх споживання. За даними Chemielfas textilind [8, с.340-341] попити протягом останніх 20 років зростали у середньому на 2,5% на рік. У 1995 році вони сягали 41,3 млн. т. у 1995-2000 роках темпи зростання зберігалися. Потреби в бавовні становлять 19,8 млн. т, у вовні – 19, млн. т, синтетичних волоконх і нитках – 22,6 млн. т і целюлозних – 2,5 млн. т., зростання у синтетиці сягає 4,1% на рік, та її кількість становить 48% від загальних потреб у всіх текстильних волоконх.

Прогноз споживання текстильних волокон на душу населення у світі визначено за групами країн (табл. 2.).

**Таблиця 2. Прогноз споживання текстильних матеріалів у світі**  
(кг на душу населення)

	1920	1970	2000	2020
Розвинуті країни	2,5	15,3	22	24
Країни, що розвиваються	1,0	2,7	4,0	4,5

Джерело: [8, с.341].

Щодо прогнозу рівня споживання текстильних матеріалів населенням України на період до 2020 року, то необхідно зауважити, що темпи підвищення до середнього рівня споживання, який прогнозується для країн, що розвиваються, є досяжними для України. Для забезпечення зростання споживання до 4,5 кг текстильних матеріалів на рік на душу населення, або у 1,9 рази проти рівня 2008 року у промисловості, сільському господарстві є всі необхідні ресурси.

Однак курс на євроінтеграцію, входження до єдиного європейського економічного простору не може реалізовуватися без зменшення різниці у – середньоєвропейському і вітчизняному рівнях життя населення. Тож і темпи зростання споживання текстильних матеріалів на душу населення мають бути вищими темпів для країн, що розвиваються. За різними оцінками дослідників [2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 15, 16] необхідне прискорення темпів розвитку України може становити 1,5-2% на рік ( $K_{p.в.} = 1,40 - 1,62$ ). Коефіцієнт, що враховує ситуацію глобалізованого вітчизняного ринку, за нашими оцінками, може бути прийнятим 0,85.

Необхідно враховувати, що в Україні джерела сировини для виробництва синтетичних волокон (нафта тощо) є обмеженими. Обмежені сировинні ресурси й для виробництва штучних волокон, наприклад, деревини, з якої вироблялися штучні волокна на Сокальському заводі (Львівська область).

За даними Chemielfas textilind, розподіл текстильних волокон за основними видами у 1991 році мав наступний вигляд (табл. 3.):

**Таблиця 3. Розподіл текстильних волокон за основними даними у 1991 році**

Споживання	Світове		Західної Європи	
	тис. т	%	тис. т	%
Бавовна	16658	45,6	925	24,6
Вовна	1797	4,9	410	10,9
Штучні волокна	3093	8,5	363	9,6
Синтетичні волокна	14994	41,0	2068	54,9
Всього	36542	100	3766	100

Джерело: [8, с.341].

Світове споживання текстильних волокон розподілялося за видами наступним чином (табл. 4.):

**Таблиця 4. Світове споживання текстильних волокон за видами**

	1990		2000		2000 р. у % до 1990 р.
	тис. т	%	тис. т	%	
Натуральні волокна	18200	51,3	20500	48,3	112,6
Штучні волокна	3200	9,0	3500	8,2	109,4
Синтетичні волокна	14100	39,7	18500	43,5	131,3
Всього	35500	100,0	42500	100,0	119,7

Джерело: [8, с. 341].

Споживання льоноволокна у країнах колишнього СРСР у 1987 році становило 7,6% від загального споживання [8, с.338]. З урахуванням попередньої світової тенденції до зменшення споживання льономатеріалів [8, с.337] у 2020 р. його споживання може становити  $4,5 \text{ кг} \times 0,076 \times 0,96 = 0,33 \text{ кг}$  на душу населення.

Із врахуванням вищезазначеного, можна визначити норматив споживання тканин на одного жителя України у 2020 році:

$$4,5 \text{ кг/душу населення (табл. 4.)} \times K_{p.в.} \times K_{p.з.} = 4,5 \times 1,51 \times 0,85 = 5,8 \text{ кг/душу населення.}$$

Із врахуванням розподілу текстилю за його основними різновидами, що визначився у Західній Європі (табл. 4.), кожним жителем України у 2020 році може споживатися тканин: бавовняних – 1,45 кг, вовняних – 0,6 кг, лляних – 0,35 кг, тканин із штучних волокон – 0,45 кг, тканин із синтетичних волокон – 2,95 кг. З урахуванням чисельності населення України (приймається умовно 45 млн. осіб) загальний обсяг споживання тканин у 2020 році може становити: бавовняних – 65,2 тис. т, вовняних – 27,0 тис. т, лляних – 15,7 тис. т, тканин із штучних волокон – 20,2 тис. т, тканин із синтетичних волокон – 132,8 тис. т.

Загальний розрахунковий обсяг внутрішнього споживання тканин у 2020 році може становити 260,9 тис. т.

Для визначення прогнозованого обсягу споживання тканин слід враховувати, зокрема, наступне:

1. Заходи з імпортозаміщення бавовнику катонізованим льоноволокном, з застосуванням модифікованих волокон можуть зменшити обсяг імпорту бавовни до 60% ( $K_6 = 0,6$ ) [5]. Виробництво льону при цих технологіях повинно збільшитися на 15-25% від обсягу споживання бавовни. Тобто, у 2020 році можливе розрахункове споживання суто бавовняних тканин становитиме 26,2 тис. т, а з урахуванням модифікованих – 65,2 тис. т. Споживання льоноволокна може збільшитися до 15,7 тис. т (без врахування угарів, інших відходів у текстильному виробництві). Льономісних тканин (сумішей з катоніном, модифікованими волокнами) може бути спожито більше 39,1 тис. т.

2. Потреби у льоноволокні на світовому ринку зростають. У Європі та США на сьогодні задовольняються лише на 70-80% [11, с.16]. Згідно з прогнозом деяких експертів, до 2010 року 70% одягу, який виробляється у світі, буде шито з лляної (льономісної) тканини [4, с.114]. Потенційно експорт лляних тканин і виробів може бути збільшеним, для прикладу, у Росії, за розрахунками російських фахівців, у 8-10 разів і стати доброю статтею доходів бюджету (на відміну від

нафти та інших копалин, ресурси яких швидко скорочуються) [8, с.197].

У 2008 році в Україні вироблено 4,5 тис. т, а у 1993-1995 роках вироблялося 56,4 тис. т льону на рік. Зазначене засвідчує про потенційні можливості довести обсяги експорту льонопродукції, вільної від внутрішнього споживання, до 35-40 тис. т.

Для вирішення цього важливого завдання вітчизняні автори відзначають наявність кількох тенденцій, що останнім часом визначилися у сфері використання натуральних і хімічних волокон, які є основною сировинною базою для текстильної, трикотажної та галантерейної підгалузей легкої промисловості [12, с.37].

Перша із них стосується змін у балансі світового споживання натуральних й хімічних волокон, виробництво яких досягло 59,2 млн. т на рік. З них майже 59% припадає на частку хімічних волокон (поліамідні, поліефірні, поліпропіленові, ПАН та ін.), а 41% - на частку целюлозних та натуральних (бавовна, вовна, шовк, рамі, льон, коноплі, джут, сизаль, кокосові волокна).

Другою є тенденція збільшення в асортименті текстилю частки матеріалів, виготовлених із змішаних волокон, до складу яких входять як хімічні, так і натуральні волокна.

Надзвичайно перспективною є третя тенденція – виготовлення виробів із натуральних і хімічних волокон із наданням останнім нових властивостей завдяки модифікації волокон і матеріалів на стадіях виконання обробних процесів та безпосередньо під час виготовлення виробів. При цьому автори констатують, що вирішення зазначених питань має як еволюційний, так і революційний відтінки. Як приклад, вони наводять створення біокомпонентних волокон із сумішей полімерів та застосування ензимних технологій на етапах біошліхтування, біовідварювання і біополірування текстильних матеріалів, надання їм антистатичних, антигрибкових та інших властивостей.

Перспективним є симбіоз властивостей хімічних і натуральних волокон, на базі яких можна створити широкий асортимент конкурентоспроможних матеріалів та виробів: папір, вату та ватоподібні матеріали, марлеві пов'язки, серветки, атравматичні вироби та багато інших корисних для людини речей. При цьому виникає необхідність відновлення в повному обсязі можливостей України у виробництві поліпропіленових, поліефірних та целюлозних волокон (віскозний спосіб. Це стосується також проблем вирощування, комплексної переробки льоно- та коноплесировини, що дає змогу зменшити імпорт бавовни, вовни, медичної вати, паперу. Економічну доцільність розв'язання цієї проблеми можна проілюструвати такими показниками. Переробка 5 тис. т короткого волокна дає можливість не тільки зекономити до 7,5 млн. дол. США порівняно із закупівлею адекватної кількості бавовни, а й виготовити на його основі майже 20 тис. т високоякісної змішаної пряжі, з якої можна виробити більше 130 млн. м<sup>2</sup> високоякісних тканин та трикотажних полотен. Ще вагоміші результати можна мати у разі застосування певних фракцій коротких волокон під час виготовлення паперу, целюлози та інших дефіцитних видів продукції [12, с.38].

У Росії попит на вовну у 2010 році майже вдвічі перевищить попит у 2005 році і досягне 100 тис. т, імпорт зменшиться з 30 до 25%. Контрольовані надходження вовняних тканин в Україну (імпорт) становлять 70-80% від їх споживання [8, с.197].

Таким чином, за нашими обережними прогнозами, проведеними з урахуванням можливостей, сильних і слабких сторін промислового комплексу, загроз внутрішнього і зовнішнього ринків, обсяг внутрішнього споживання тканин в Україні може становити у 2020 році: бавовняних (включаючи модифіковані) – 65 тис. т, вовняних – 27 тис. т, лляних – 15 тис. т, тканин із штучних волокон – 20 тис. т, тканин із синтетичних волокон – 130 тис. т, інших (шовкових, з пеньковолокна тощо) – 1 тис. т.

Загальний обсяг внутрішнього споживання прогнозується не менше 258 тис. т.

Загальні потреби України у текстильній сировині повинні визначатися з урахуванням експортних й імпортних операцій:

$$P = P_c + P_e - P_i,$$

де  $P_c$  – потреби на внутрішнє споживання;

$P_e$  – потреби експорту.

$P_i$  – потреби імпорту.

**Висновки.** Проведені розрахунки підтверджують, що для задоволення внутрішніх споживчих потреб (вітчизняної текстильної промисловості тощо), з урахуванням завдань з імпортозаміщення бавовни, розширення експортних операцій Україні необхідно виробляти 76,6 тис. т лляного волокна.

З урахуванням виходу (урожайності у перерахунку на волокно) льону-довгунця у 12-14 ц/га, Україна має засівати 76,6 тис. т: 13 ц/га = 58,9 тис. га. Це у 8,7 рази більше проти фактичних площ його вирощування у 2008 році, але у 1,7 рази менше проти середньорічних площ його збору у 1993-1995 роках. Для порівняння можливо додати, що максимальне середньорічне виробництво льоноволокна в Україні становило 124 тис. т у 1976-1980 роках, у 1991 році становить 106 тис. т. Тобто, порівняльний аналіз вище наведених розрахунків з фактичними даними щодо площ збору льону і обсягів виробництва льоноволокна свідчить, що в Україні є практичні можливості для переходу вітчизняної текстильної промисловості на традиційну місцеву льоносировину й за рахунок заміщення нею імпоротної бавовни вже до 2020 року знизити у 2-2,5 рази стратегічну й фінансову залежність від імпоротної сировини.

#### Література

- Архангельський Л.Г. Учение о волокнах / Л.Г. Архангельський; изд. 2-е, перераб. и доп. – М.-Л.: Лёгкая промышленность, 1938. – 478 с.
- Бардиш Г.О. Проблеми трансформації і реструктуризації української економіки в напрямі соціальної спрямованості: [монографія] / Г.О. Бардиш. – Львів: ЛБІ НБУ, 2006. – 479 с.
- Державне управління: [навч. посіб.] / Мельник А.Ф., Оболенський О.Ю., Васіна В.Ю., Гордієнко Л.Ю.; за ред. А.Ф. Мельник. – К.: «Знання-Прес», 2003. – 343 с.
- Дудукова С.В. Льон-довгунець: потенційні можливості та сфера застосування / С.В. Дудукова, І.В. Овсянко, Ю.В. Мохер // Наукові дослідження у льонарстві та коноплярстві України: матеріали наук.-техн. конф. молодих вчених (Львів, 2-3 листопада 2005 р.) / Інститут луб'яних культур УААН. – Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ.–2006. –С. 105-115.
- Економіка знань та її перспективи для України / [за ред. акад. НАН України В.М. Гейця]. – К.: Ін-т екон. прогнозування, 2005. – 168 с.
- Економіка знань: виклики глобалізації та Україна / [під заг. ред. А.С. Гальчинського, С.В. Львовича, В.П. Семиноженка]. – К.: Знання України, 2004. – 261 с.
- Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / [за ред. акад. НАН України В.М. Гейця].- К.: Ін-т екон. прогнозування; Фенікс, 2003. – 1008 с.
- Живетин В.В. Лен и его комплексное использование / Живетин В.В., Л.Н. Гинзбург, О.М. Ольманская. – М.: Информ-Знание, 2002. – 400 с.
- Інноваційна стратегія українських реформ / [Гальчинський А, Гесць В., Кінах А., Семиноженко В.]. – К.: Академія, 2002. – 548 с.
- Концепція переходу України до сталого розвитку // Вісник НАН України. – 2007. – № 2. – С. 15-44.
- Кузьміна Т.О. Якість і стандартизація модифікованих волокон: [монографія] / Т.О. Кузьміна, Л.А. Чурсіна, Г.А. Тіхосова; під ред. Л.А. Чурсіної. – Херсон: Олді-плюс, 2009. – 416 с.
- Луговський О. Легка промисловість та надії на її відродження / Олександр Луговський, Олена Луговська // Легка промисловість. – 2007. - №2. – С. 37-38.
- Макаренко П.М. Ринкова трансформація аграрного сектора: теорія і практика: [монографія] / П.М. Макаренко, А.Д. Топалов. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2006. – 373 с.
- Стратегія економічного і соціального розвитку України 2009-2015 роки «Шляхом європейської інтеграції» / [авт. кол. А.С. Калинський, В.М. Гесць та ін.; Нац. ін-т стратег. досліджень, Ін-т екон. прогнозування НАН України, Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції]. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
- Україна у вимірі економіки знань / [за ред. акад. НАН України В.М. Гейця]. – К.: Основа, 2006. – 592 с.
- Українське суспільство на порозі третього тисячоліття: [кол. монографія] / [Під ред. М.О. Шульги]. – К.: Інститут соціології НАН України, 1999. – 687 с.
- Шаститко А. Предметно-методические особенности новой институциональной экономической теории / А. Шаститко // Вопросы экономики. –2003. – № 1. – С. 31.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2010 р.



ТОВ "ДКС Центр"